

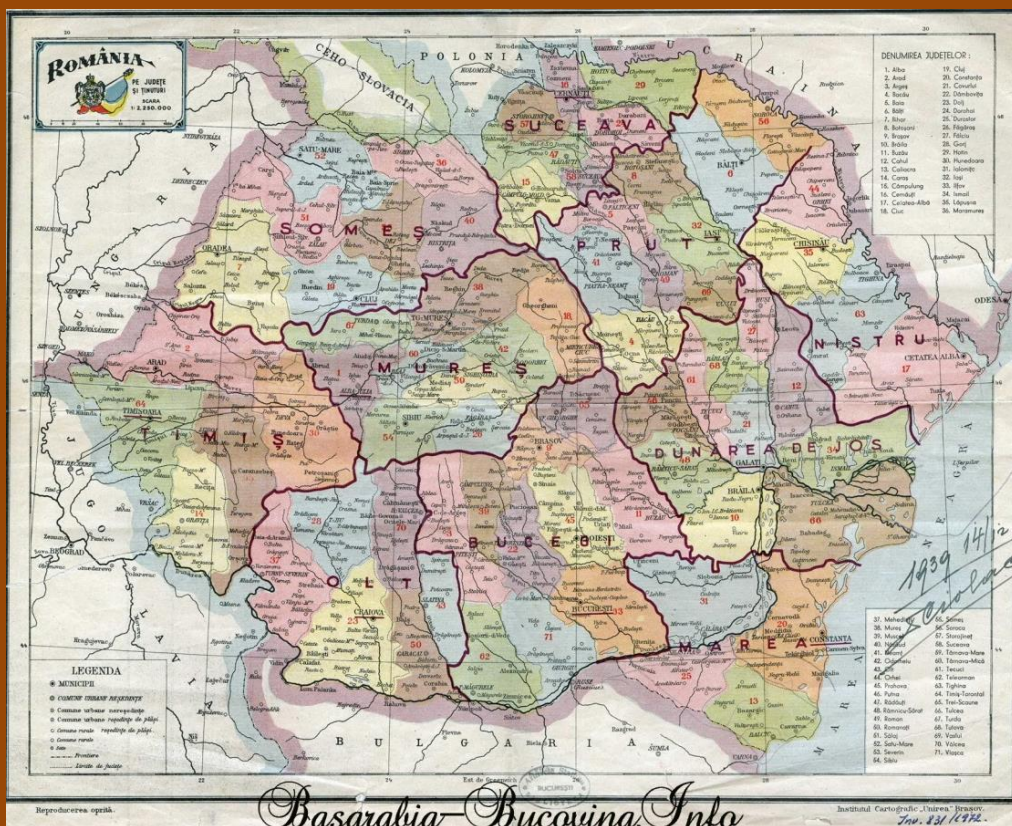
Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 -ISSN-L 2734 - 6889

Rușii ne-au atacat, Nemții ne-au sfătuit, Englezii ne-au compătimit
Refugiați în Bihor (1)

Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT

Basarabia-Bucovina.Info

Harta României Mari, folosită într-o școală, inventariată de Ciolac, în 14.12 1939 evidențiază Ținuturile, conform Legii administrative din 1938. La sfârșitul anului 1939, organizarea administrativă a statului roman purta amprenta regimului autoritar instituit la 10 februarie 1938 de către regele Carol al II-lea, definită de istorici ca „dictatura regală”. Una din legile menite să consolideze acest regim a fost Legea administrativă din 14 august 1938. Principala prevedere a acestei legi era aceea a

trecerea la organizarea pe ținutului ca unitate teritorial-administrativă cu profil regional, care grupa mai multe județe.

Cele 10 Ținuturile aveau personalitate juridică, în timp ce județele o pierdeau, rămânând simple circumscripții de control și desconcentrare administrativă. În fruntea unui ținut era numit, pe durata a 6 ani, prin decret regal și la propunerea ministrului de interne, *rezidentul regal*, înalt demnitar cu rang și salariu de subsecretar de stat, ce purta titlul de „exelență”. Rezidentul regal avea atribuții largi pe raza ținutului respectiv, fiind secondat în guvernare de un secretar general numit tot prin decret regal, funcționar cu gradul și salariul unui secretar general de minister, precum și de consiliul ținutului¹. Carol al II-lea avea ca principalul criteriu de selecție pentru ocuparea unui post de conducere în aparatul administrativ al statului,

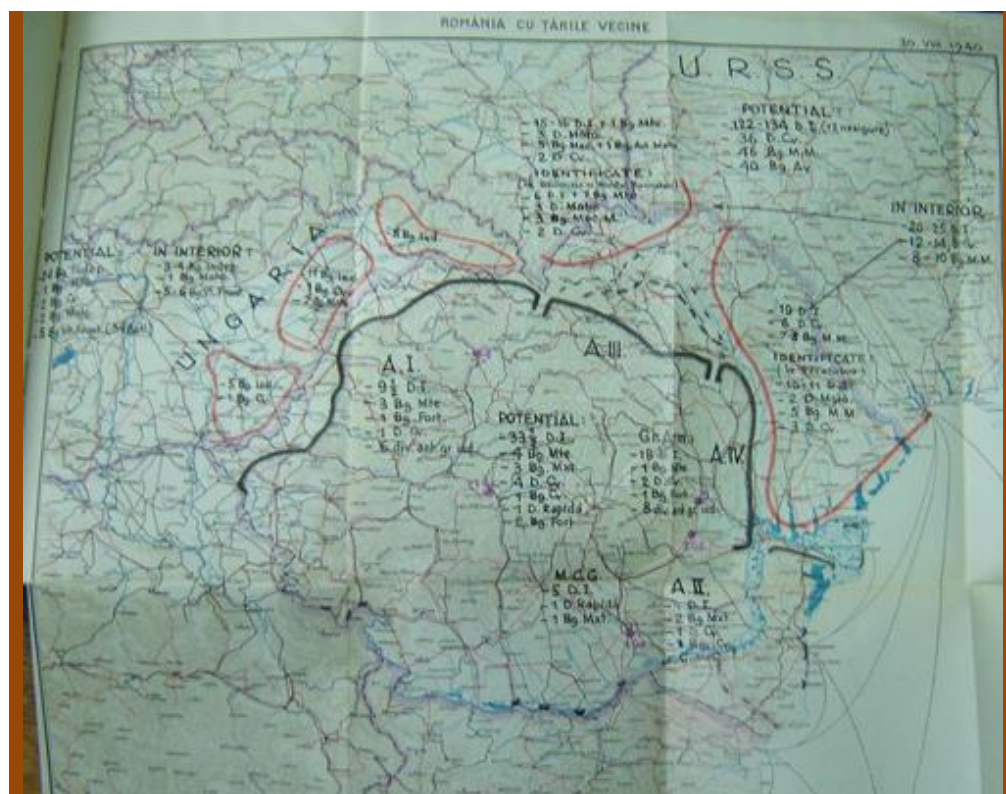
¹ Monitorul Oficial, nr. 187 din 14 august 1938, p. 3772-3802; Ioan Silviu Nistor, *Comuna și județul. Evoluția istorică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 125

devotamentul². Conform Legii administrative din 14 august 1938, România avea 10 ținuturi, după cum ilustrăm pe harta alăturată.

Prima cedare teritorială a făcut-o Carol al II-lea, după ultimatumul sovietic de 26 iunie 1940³, prin care Basarabia, Bucovina de Nord și a „ținutului Herța” trebuiau evacuate de administrație și armata română în favoarea Uniunii Sovietice. Consecințele acestui ultimatum ducea la pierderea integrală a județelor Ismail, Cetatea Albă, Cahul, Tighina, Lăpușna, Orhei, Bălți, Soroca, Hotin, Storojineț, Cernăuți, precum și a părții nordice a județului Rădăuți cu 27 de localități și a colțului nord-vestic al județului Dorohoi (așa-numitul „ținut Herța”) cu 43 de localități, inclusiv orașul Herța. La acestea se adăugau 3 comune din județul Botoșani (Braniștea, Cuconeștii Vechi, Proscureni), 8 comune din județul Iași (Cetireni, Coiuceni, Petrești, Sculeni, Ungheni, Unțești, Valea Mare, Izvoarele) și 2 comune din județul Fălciu (Călmățui, Cioara) aflate în stînga Prutului, comune ce fuseseră arondate în 1935 acestor județe de la județele basarabene limitrofe. Nu putem uita nici de cele cîteva insule de pe brațul Chilia al Deltei Dunării ce aparțineau județului Tulcea, care au fost ocupate cu forța armelor de către Uniunea Sovietică în toamna anului 1940 după eșecul tratatelor româno-sovietice pentru delimitarea frontierei în acel sector al Dunării.

Reacția poporului -, după ce invitația românească la dialog, cu partea sovietică, emitentă a ultimatumului din 26 iunie, fusese respinsă - a fost cu răspuns prompt de prezentare la mobilizarea generală decretată de Rege și contrasemnată de primul ministru Gheorghe Tătărăscu și ministrul Ioan Ilcușu, ministru al apărării. Conform ziarului „Universul”, ca urmare a decretului de mobilizare „Bărbați tineri sau mai vârstnici, de toate categoriile iau cu asalt trenurile, fiecare voind să ajungă cât mai repede la unitățile lor”. Conștiința națională era favorabilă apărării. Cea ce teoretic și practic a clădit Carol al II-lea prin deviza „Prin noi înșine”, și a încins toate hotarele cu puternice cazemate a fost un fapt real, dar el nu a fost capabil să decidă: **rezistanța!** Un soldat cât de bine echipat și înarmat, fără un crez moral și fără o individualitate bine dezvoltată, nu va fi în imensitatea câmpului de luptă decât o țintă mai mult, „rătăcind în căutarea primului glonț”, fără să aibă un comandant ferm și hotărât. Ori atitudinea lui Carol al II-lea ne amintește de pasiunea sa pentru escapade (vezi plecarea la Odesa pentru căsătoria cu Zizi Lambrino, în 1918), fapt pentru care a preferat abdicarea și plecarea, însoțit de Elena Lupescu, decât să decidă lupta pe care poporul o voia!

Și pentru ipoteza tăriei unei rezistențe pe toate fronturile, pe harta documentară anexată sunt reprezentate forțele românești și ale statelor vecine, posibile a declanșa atac pe cele trei fronturi contra României. Din analiza acestor date rezultă următoarele distribuții de forțe: pe **frontul de vest** exista un raport de forțe de 18 Bg. ungurești (maximum total de care dispunea Ungaria, dar care nu puteau fi angajate exclusiv contra României deoarece

Sursa: A.M.R., fond 5418, dos.1507, p.30

² Al. Gh. Savu, *Dictatura regală (1938-1940)*, Editura Politică, București, 1970, p. 185-186.

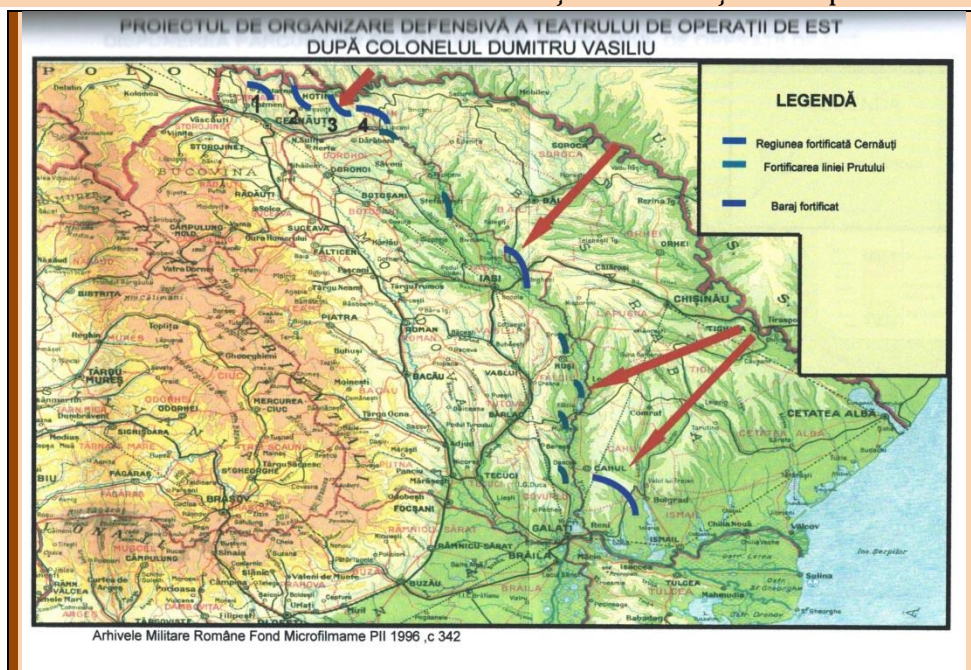
³ La 26 iunie 1940, la ora 22:00, Comisarul poporului pentru afaceri externe al URSS, Viaceslav Molotov, i-a prezentat ministrului plenipotențiar al României la Moscova, Gheorghe Davidescu, un ultimatum prin care i se cerea României „retrocedarea” Basarabiei până pe 28 iunie și „transferul” părții de nord a Bucovinei.

rămăneau descoperite fronturile contra Cehoslovaciei și Iugoslaviei) contra unei (1) Armate române, adică un **raport de 1:1**, deci nici o șansă pentru un eventual atac inițiat de unguri, „că-i jucam în copita cailor”, cum se spunea în popor, (cca 200.000 cai existenți la A. 1 dislocată în Ardeal) – dar să nu se uite că ungurii aveau 3 fronturi amenințate; **pe frontul românesc de Nord-Est**, contra URSS, exista un **raport de forțe de 1:3** în favoarea atacatorului rus, raport care se debalansa datorită existenței frontierei fortificate pe vest, care asigura un spate solid pentru acțiunile din Est, având în vedere configurația terenului și obstacolul strategic al Nistrului, cu fortificațiile pe cursul inferior, orientarea cursurilor de apă spre Sud, masivul și Pădurea Cornești, la care se adaugă conștiința națională favorabilă apărării, ar fi permis rezistența! Frontul de Sud nu era un pericol real, raportul 1:1, plus Dunărea obstacol strategic! Pe toate fronturile se putea asigura o largă manevră pe direcții interioare cu rezerva armatei.

Factorul politic din România nu reținuseră avertismentul dat de Nicolae Iorga din 1932: „Fatalitatea politică și economică face ca astăzi să fim hotar între două lumi cu concepții diametral opuse: Europa capitalistă cu întregul ei balast de tradițiuni, cu un regim mai mult sau mai puțin parlamentar și Rusia comunistă, emancipată de orice prejudecăți, a cărei unică tendință este răspândirea doctrinei lui Lenin în întreaga lume”. Ambele lumi ne-au întors spatele: **rușii ne-au atacat, nemții ne-au sfătuit, englezii ne-au compătimit**. Singuri care ar fi răspuns, de le-am fi cerut, ar fi fost turcii, probabil pentru a-și satisface „fesul” lor!

Tăriei cazematelor de pe NISTRUL INFERIOR stabilite de Direcția Fortificațiilor depindea de valoarea tactică și tăria ce i se prevedea fiecărei cazemate. Au fost deci unele „cazemate de tăria celor de pe poziția FOCȘANI – BRĂILA rezistând la proiectilele de 105-150 mm, iar altele de tăria a rezista loviturilor de 210-305 mm”⁴, era de părere colonel ing. Dumitru Vasiliu, cel care proiectase și urmărise execuția cazematelor. La acestea se adăugau „poziții organizate pe terenuri favorabile” care rezistau atacurile inamice, dacă se organizau pe puncte de sprijin puternic organizate și bine apărate. Printre aceste obstacole erau incluse „pădurile care constituie puncte de sprijin foarte favorabile unei organizări a apărării atât din cauză că ele servesc în foarte bune condițiuni apărarea anticar și antiaeriană, cât și prin caracterul luptei în păduri foarte favorabil unei bune apărări”, și general Iosif Iacobici indicase masivul împădurit Cornești.

Întreaga regiune de frontieră de pe Nistru și de pe Frontul de Vest⁵ trebuie să fie „pregătită pentru apărare. Traseul acestor poziții îndeplinește din punct de vedere strategic cât și tactic, toate

⁴ A.M.R., *fond Consiliului Superior al Armatei*, Procesul Verbal Nr.49 al Ședinței din ziua de 4 ianuarie 1940.

⁵ A.M.R., *fond Cabinet Ministru*, dos. 698, f. 13. Generalul Nicolae Ghinărau a absolvit Școala militară de artilerie și geniu; a participat la toate campaniile din Războiul de reîntregire națională, la terminarea acestuia având gradul de maior. Devenit general a fost numit comandant al **Bg. 1 Infanterie Fortificații**, cu sediul la Marghita. Pe 27 august 1940, după inspecția cazematelor de pe întregul front al celor 320 de cazemate armate, a întocmit un amplu raport, cu critici serioase și justificate privind lipsurile constatate. Pentru apărarea frontului fortificat, generalul cerea măsuri urgente, în special pentru susținere cu artilerie, iar pentru evacuare, în caz de necesitate, un răgaz de 10-12 zile (f.16). După declanșarea celui de-al doilea război mondial a luat parte la campania din Basarabia din vara anului 1941, în calitate de comandant al Brigăzii 1 Fortificații. În toamna aceluși an, după ocuparea Odesei, a devenit comandant al Diviziei 10 Infanterie, ce asigura paza acestui important punct strategic. Un alt moment însemnat al carierei sale militare s-a consumat în toamna/iarna 1941/1943. Comandant al Grupului Mobil de Etape nr. 1, prin repetate memorii, unele adresate chiar mareșalului Ion

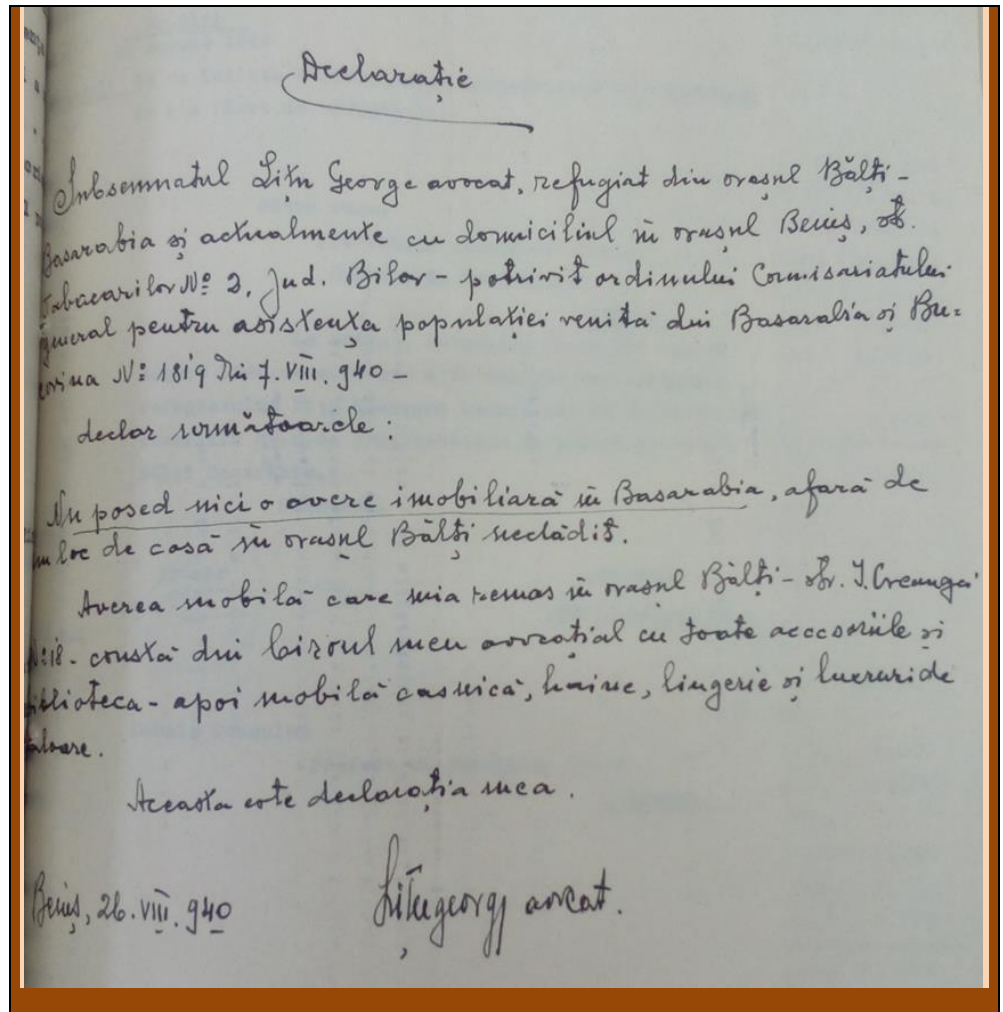
condițiile: dă posibilitatea trupelor din acoperire să oprească pe inamic în imediata apropiere a frontului; permite trecerea ulterioară la ofensivă utilizează multe obstacole naturale contra carelor”, era părerea pe care general de divizie Ion Sichitiu, a susținut-o și argumentat-o⁶.

Prima evacuare a Basarabiei și Bucovinei

„În haosul generat de retragerea română grăbită și neorganizată, s-au întâmplat multe lucruri care nu ar fi trebuit să se întâmple. Populația evreiască și ucraineană, în entuziasmul generat de plecarea autorităților române, care transformaseră această provincie în cea mai prost administrată parte a țării, i-au tratat pe românii care se retrăgeau într-un fel care avea să-i coste scump un an mai târziu. În afară de aceasta, ei aveau să facă cunoștință curând cu NKVD-ul și alte binecuvântări ale puterii sovietice”⁷.

Aproximativ 200.000 de oameni s-au refugiat din Basarabia și Bucovina de nord în România pe 28 iunie 1940, dar mulți dintre ei s-au reîntors la casele lor în 1941. În condițiile în care Armata Roșie înainta spre România, temându-se de deportări precum cele din 13 iunie 1941, până la 800.000 de oameni s-au mutat spre vest pe restul teritoriului României, lăsând aproape goale marile orașe basarabene și bucovinene. Acești refugiați erau în principal profesori, ingineri, medici, avocați, practic oricine putea fi calificat intelectual, dat fiind faptul că aceasta era una dintre țintele predilecte ale persecuțiilor sovietice.

Mii de locuitori ai Basarabiei și Bucovinei de nord au fost mobilizați în lagărele de muncă, unde, în ciuda regimului disciplinar foarte strict, erau plătiți, dar foarte puțin. Muncitorii au fost trimiși în zone îndepărtate ale Uniunii Sovietice. Doar în 1940 au fost trimiși la muncă forțată 56.365 de persoane. După ocuparea Basarabiei și Bucovinei de nord de către URSS, bărbații din regiune au fost mobilizați în cadrul armatei sovietice. Dintre aceștia, 220.000 au murit între august 1944 și mai 1945 în luptele Armatei Roșii din Lituania, Prusia Răsăriteană, Polonia și Cehoslovacia.

Antonescu, el a sesizat lacunele aprovizionării și dotării trupelor române și tratamentul discriminatoriu la care erau supuse de comandamentele germane. Aceasta poziție a făcut ca generalul Nicolae Ghinărau să fie trecut în rezervă înainte de termen, fiindu-i încredințată apoi funcția de prefect al județului Botoșani, funcție pe care a deținut-o până în primavara anului 1944, când județul avea să fie ocupat de trupele sovietice. A fost arestat la 31 octombrie 1944, judecat pentru crime de război (așa-zise abuzuri săvârșite în fruntea Diviziei 10 Infanterie, niciodată dovedite), condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsa fiind redusă ulterior. A fost eliberat la 12 septembrie 1956, după 4.560 de zile de arest, în închisoarea Gherla. În perioada 1959-1967 a lucrat în cadrul Cooperativei „Munca la domiciliu”, confecționând pungi pentru ambalaj. S-a stins din viață la 23 februarie 1969, la București.

⁶ A.M.R., fond 5418, dos. 1566, p.325-342

⁷ Nicolas M. Nagy-Talavera, *Fascismul în Ungaria și România*, Editura Hasefer, București, p. 414

Ultimatumul sovietic din 26-28 iunie 1940, soldat cu ocuparea Basarabiei, Bucovinei și Ținutului Herței a marcat începutul prăbușirii României Mari. Acțiunea de război pașnic s-a derulat la adăpostul înțelegerii germano-sovietice din 23 august 1939 și s-a declanșat a doua zi după capitularea Franței. A urmat apoi alte două cedări pașnice: Transilvania de nord-est și Cadrilaterul, avându-l ca autor protector pe Adolf Hitler. Ca urmare a prevederilor paragrafului 3 din Protocolul secret al Pactului de neagresiune Molotov informează pe von Ribbentrop că sovietele au hotărât „soluționarea problemelor Basarabiei și Bucovinei”, fără a afecta interesele germane în România. Cu toate acestea, Hitler „a tunat și fulgerat”⁸ contra lui Stalin care-și încălca astfel propriile angajamente. Planul Barbarosa avea să fie amânat un an, iar von der Schulenberg avea mandat la 25 iunie 1940 să confirme pretențiile sovietice și **să convingă România să accepte urgent cedările teritoriale**. Cât a fost de urgent s-a văzut din Ultimatumul dat de sovietici, pe care nici măcar nu l-au respectat.

În studiul de față ne propunem să exemplificăm modul în care a fost organizată și s-a efectuat evacuarea provinciilor cedate fără luptă. Față de predarea teritoriilor fără luptă – împotriva cărei decizii s-au pronunțat, din 28 de membrii ai Consiliului de Coroană, doar: N. Iorga, V. Iamandi, S. Dragomir, T. Pop, Șt. Ciobanu și E. Urdăreanu – s-a ridicat și generalul Ion Antonescu, atrăgându-și, ca efect, doar pedepsirea sa la surghiunul de la Mănăstirea Bistrița, până în septembrie 1940.

Pregătirile militare aveau dispoziții pentru rezistență și luptă. Astfel, în darea de seamă întocmită de comandantul Armatei a 4-a, generalul Nicolae Ciupercă, se prevedeau următoarele: „La 14 Iunie 1940 - față de situația încordată s-a cerut cu Nr.43462 M. St. M. să se dispună în Basarabia la MARI UNITĂȚI, câte o (1 una) unitate foc, iar vagoanele trenurilor golite să rămână pe loc, la îndemâna MARI UNITĂȚI. Măsura de a ține vagoanele în apropierea depozitelor nu a fost aprobată de M. St. M. cu Nr.6734/1940; de asemenea, cu Nr.8468 din 20.VI.1940, s-a cerut mutarea Spitalului Militar de la Cetatea Albă la Bolgrad.

La intervențiile făcute de Armată - ca să se evacueze orașele de pe malul Nistrului -, să se ia măsuri contra informative mai severe, Marele Stat Major nu a admis nici punerea sub autoritatea Armatei a organelor contrainformative, nici vreo altă măsură care să depășească starea normală.

Asupra evacuării familiilor ofițerilor și a bagajelor din garnizoanele aflate în preajma imediată a frontierei de răsărit, cerută cu Nr.20740 din 18 Iunie, Marele Stat Major a răspuns ferm, cu Nr.206222/B că, **nu se aprobă evacuarea.**

Concluzie:

Armata a studiat retragerea, pe baza ordinelor primite de la Grupul de Armate și a dat instrucțiuni verbale, în conferința de la 25 mai 1940, Comandaților Corpurilor 1, 3, 11 Armată, C. Cav. și D. 4 Cav. (D.4 Cav. prin operațiunea sa de acoperire, executase, de fapt, o retragere).

Nu s-au dat instrucțiuni scrise pentru pregătirea retragerii, deoarece din toate ordinele și documentele emise, până în ziua de 27 Iunie, ora 24, reiese că, **Comandantul Superior este condus de o singură idee, aceea de a primi bătălia cu toate forțele în Basarabia.**

Această idee directoare, a fost întărită și de faptul că în conferința care a avut loc la București, în ziua de 22 Mai 1940, atât Ministrul Apărării Naționale cât și Șeful Marelui Stat Major, au explicat Șefului de Stat Major al Armatei 4 și au insistat asupra **necesităților de ordin politic și național** ca **Armata 4 să se bată în Basarabia cu forțele de care dispune.**

Între 26.VI. și 28.VI. ora 3, Armata 4-a pe baza ordinului telefonic al Ministrului Apărării Naționale și al M. St. M.Nr.5477/C. din 26.VI. a ordonat:

- „- Intrarea în dispozitivul de apărare pe Nistru;
- Accelerarea lucrărilor de organizarea pe Nistru;
- Retragera detașamentelor de săpători;
- Deplasarea rezervelor mai spre Sud”

(Div. 31 și Div. 21 se aflau în marș spre Sud Est în noaptea 27/28, pentru ocuparea dispozitivului de apărare). Nu s-a primit nici o indicație ori cât de vagă asupra unei eventuale retrageri.

În momentele când toate privirile erau ațintite spre Nistru, „nu am găsit necesar să dau instrucțiuni scrise pentru retragere, care să semene îndoieli în sufletele Comandanților care trebuiau să se bată pe Nistru”.

Totuși s-au dat ordine pentru pregătirea materială a retragerii:

- S-a ordonat ca, Gruparea Detaș. de lucrători, pe Prut să execute digurile carosabile pentru trecere.

⁸ Gheorghe Buzatu, *Paradigme ale tragediei Basarabiei*, Editura Vicovia-Babel, Bacău 2011, p.7

-2023 -ANUL IULIU MANIU !

Cetatea Cavalerilor

NR. 5(33) MAI 2023

- S-a cerut construcția a 9 poduri improvizate și să se dubleze toate podurile existente și a celor în construcție, cu podurile pe vase sau pe plute și accelerarea, construcției comunicațiilor.
- S-a început organizarea capetelor de pod menite să garanteze o eventuală retragere.
- S-a instalat ca să se pună dispoziția Armatei toate elementele care ar putea asigura spatele, în cazul unei eventuale retrageri, insistență care nu a avut urmare.
- S-a eșalonat foarte mult în adâncime dispozitivul depozitelor și al serviciilor pentru a se putea face față și unei eventuale retrageri.

Toate aceste prevederi însă, nu au fost în ipoteza unei evacuări în 4 zile, pe tot frontul deoarece „distanțele dintre Nistru și Prut (120 - 250 km.) nu ar fi îndemnat pe nimeni să studieze o astfel de ipoteză”⁹.

Din această amănunțită dare de seamă rezultă ca **singura variantă** pentru care armata era pregătită prevedea **lupta cu forțele și mijloacele la dispoziție, fără gând de retragere**. Numai că, **politic s-a hotărât eronat: cedarea fără luptă**.

Dintr-o altă dare de seamă, întocmită de locotenent colonelul Ion Palade, șeful Biroului Statistic Militar Iași, la 2 Iulie 1940, aflăm informații interesante - culese de la militari, populație și funcționari – cu privire la modul cum s-a desfășurat efectiv evacuarea. Deoarece nimeni nu se aștepta la evacuare, organizarea a lipsit, ori s-au improvizat în mare grabă măsuri din nevoi operative. Autoritățile militare și guvernamentale române nu au permis evacuare, dându-se în acest sens ordine severe de sancționarea oricărei încercări contrare. Nu li s-a permis funcționarilor de la telefonie și jandarmeriei să se evacueze odată cu trupa. Legăturile telefonice au fost întrerupte astfel că ordinele nu au ajuns în timp util. Haosul a fost accentuat de acțiunile banditești ale minoritarilor și evreilor pe toată adâncime zonei de retragere atât a materialelor cât și a trupei îmbarcate în trenuri.

Raportul¹⁰ subliniază anunțarea târzie a retragerii. Unitățile din prima linie au primit ordin de retragere abia pe 28 iunie 1940, între orele 12-13, punându-se în mișcare după 2-3 ore. Compania de grăniceri din Batalion mr. Gradu, dislocată la Bălți, a fost înștiințată că trupele sovietice vor trece Nistru la ora 20, dar aceștia au trecut la ora 14. Surprinderea a fost deopotrivă pentru trupe, funcționari, poliție, jandarmerie și populație. Întârzierea anunțării a defectat rechizițiile și organizarea retragerii, făcută sub presiunea permanentă a dușmanului sovietic.

Începând din 27 iunie 1940 cercurile comuniste și-au intensificat acțiunile de propagandă filo-sovietică. Manifestele tipărite au fost răspândite de cercurile evreiești în centrele muncitorești și în preajma cazărmilor fiind adresate și soldaților basarabeni, sfătuiți să dezerteze cu armament și muniții. În toate orașele și târgurile s-au constituit comitete de *întâmpinare a armatei sovietice* și pentru împiedicarea evacuării resurselor de orice fel. Manifestele împrăștiate din avioane, în 29.06 1940, de pildă, îndemnau la „ruinarea fabricilor, stațiilor de cale ferată, podurilor, și împiedicarea scoaterii oricăror bunuri din teritoriul evacuat”¹¹. S-au aruncat și exemplare din ziarul *Libertatea* în care era elogiată armata eliberatoare, salvatoare a Bucovinei și Basarabiei. Manifestele îndemnau și la împiedicare și oprirea României, sub orice formă, să lupte și să se pregătească de război, iar prin propagandă să se atace guvernul și coroana, responsabile de provocările contra URSS.

Din foarte multe cazuri menționate în darea de seamă am reținut numai câteva: atacarea unui convoi de căruțe la Soroca. Populația evreiască organizată în bande a deshămat caii de la căruțe Cercului de Recrutare și au sechestrat tezaurul administrației financiare cu circa 15-18 milioane lei. Pentru că s-au opus administratorul financiar Ion Gheorghiu, av. Stănescu, cpt. Georgescu, de la Cercul de Recrutare, precum și subofițerii Enea, Murafa și Eustafie Gabriel au fost împușcați de evrei, alți subofițeri au fost degradați, iar preotul oprit să se evacueze. Trupele sovietice au devansat Batalionul 2/R.39 I., care se găsea îmbarcat în 2 vagoane în gara Bălți, de la care au decuplat locomotiva. Unitatea, sub amenințarea evreilor și ai soldaților ruși, a fost dezarmată, soldații basarabeni și evrei fiind opriți pe loc. Din efectivul de 1060 doar 100 de soldați au mai plecat din Bălți¹².

În sudul Basarabiei populația minoritară a așezat pe liniile de cale ferată căpițe de fân pe care le-au incendiat la apropierea trenurilor pentru a împiedica trecerea lor. În comuna Ceadarlunga-Tighina au fost omorâți perceptorul și notarul. La Chilia Nouă, medicul Rabinovici a arestat gardienii publici. La Ismail populația a devastat magazinul și au tras rafale asupra marinei fluviale. La Bolgrad au fost sechestrate de

⁹ A.M.R., fond 5418, dos. 1833, f. 1-26

¹⁰ *Ibidem*, p.398

¹¹ *Ibidem*, p.400

¹² *Ibidem*, p.401

parașutiștii ruși, ajutați de populație, trenurile din gară. La Chișinău, evreii au deschis închisoarea și cu deținuți au barat drumul spre gară, împiedicând astfel evacuarea familiilor de funcționari și a bunurilor lor. Au asasinat în stradă pe comisarii Pascal, Mateescu, Severin și Stol. Lt. Col. Ion Palade concluzionează că surprinderea evacuării a „luat pe nepregătite și organizarea terorii, acțiunile fiind mai degrabă improvizate. Dacă acestea ar fi fost complete haosul acelor două zile de evacuare ar fi fost un dezastru”¹³.

Manifestările de ostilitate au cunoscut grade de intensitate diferite, evreilor alăturându-li-se și elemente ale populației rămase pe loc care manifestau cu steaguri roșii scandând „Bine că s-a scăpat de jugu român, pe care îl purtăm de 22 de ani și ne ajunge”. Judecătorii Buscreanu, Cuciuc și Borislavschi au rămas la Chișinău. Agenți ai poliției fiscale din Călărași Târg au furat casa cu bani, și numai intervenția în forță a Jandarmeriei a soluționat diferendul. Fostul deputat Lupașcu a organizat o adunare comunistă la Soroca.

- Toți refugiații din Basarabia declară că au avut de îndămpinat foarte mari greutăți numai din partea comunistilor locali, - majoritatea evrei - cari sub influența evenimentelor i-au supus la torturi, i-au bătut cu pietre, le-au devalizat bagajele, le-au împiedicat transporturile, luându-le animalele și distrugându-le vehiculele.

A.M.R., fond 5418, dos. 1833, f. 1

Asemenea lor, foști funcționari, membrii ai FRN, au trecut de partea rușilor primindu-i cu steaguri roșii.

Biroul statistic militar Iași abordează și chestiunea transportului și evacuarea materialelor militare. Lipsa drumurilor, devansarea trupelor noastre de către trupele mecanizate și de parașutiști sovietice, coroborate cu sabotajul și atacul elementelor minoritare au îngreunat evacuarea din Basarabia. Starea precară a rechizițiilor (animale, căruțe) a făcut ca mișcarea să se facă într-un ritm foarte scăzut, accentuată și de ploile torențiale din sudul Basarabiei căzute în 28 și 29 iunie 1940. În retragere unitățile militare au urmat traseele cele mai scurte, uneori peste câmp, cu etape de până la 60 km. Transportul pe cale ferată a fost sabotat iar acolo unde se pretindeau forme legale (gara Bălți) a determinat plecarea vagoanelor goale sau ciocnirea lor, gara Ungheni. Astfel s-a pierdut muniție, materiale de fortificație, ciment, lemn. Raportul laudă efortul lucrătorilor CFR care au rămas la post 70-80 de ore, fără odihnă.

Populația civilă a fost obstrucționată de evrei să se evacueze. Bunurile le-au fost prăduite. Se răspândeau tot felul de zvonuri. Podurile de la Sculeni și Ungheni au fost ocupate de trupele sovietice încă din ziua de 30 iunie fapt ce a îngreunat evacuarea prin acele puncte. În timp ce evreii basarabeni batjocoreau pe românii care se evacua în Moldova numai cu cămașa pe ei, evreii din Moldova, în strig de sărbătoare, plecau în Basarabia cu trenuri burdușite de bagaje, fără a fi controlate de autoritățile române. Aceasta a creat o stare de iritare.

În primele două zile de evacuare nu a existat nici o organizare pentru primirea, cazarea și asistența medicală a refugiaților. Lt. col. Mavrichi, de la Marele Stat Major, a organizat apoi impecabil evacuarea spre sud a refugiaților și a deblocat aglomerația din gări. Haosul a generat și specula, autoritățile administrative fiind depășite de situație. Trăsurile alegeau clienții care plăteau mai mult, astfel că o trăsură cu un cal pretindea 100-120 lei, de la gară până în oraș. Cartiruirea trupelor a fost slabă. Panica, răspândirea zvonurilor de tot felul, precum și lipsa comunicatelor oficiale a dezorientat populația Moldovei. În acea atmosferă tensionată doar populația evreiască se arăta satisfăcută. Entuziasmul lor a fost stopat odată cu cartiruirea trupelor române, înregistrându-se chiar și unele agresii pe 1 iulie 1940. Pentru stabilizarea situației au fost luate măsuri de dublare a posturilor de pază, razii și patrulare de poliție pentru menținerea ordinii, urmate de arestări. S-au luat măsuri pentru iluminatul nocturn în scopul preîntâmpinării jafurilor. Pentru a stopa revolta împotriva evreilor care plecau în Basarabia s-au luat măsuri de pază a trenurilor de către trupele de jandarmi.

Față de observațiile pertinente ale dării de seamă prezentate se impun a fi subliniate câteva neajunsuri care privesc în special *decizia politică*. Desigur că astăzi, când analizăm acele evenimente, cunoaștem împrejurările în care au avut loc. Dar OARE factorii decidenți nu aveau informații că ele se vor

¹³ *Ibidem*, p. 402

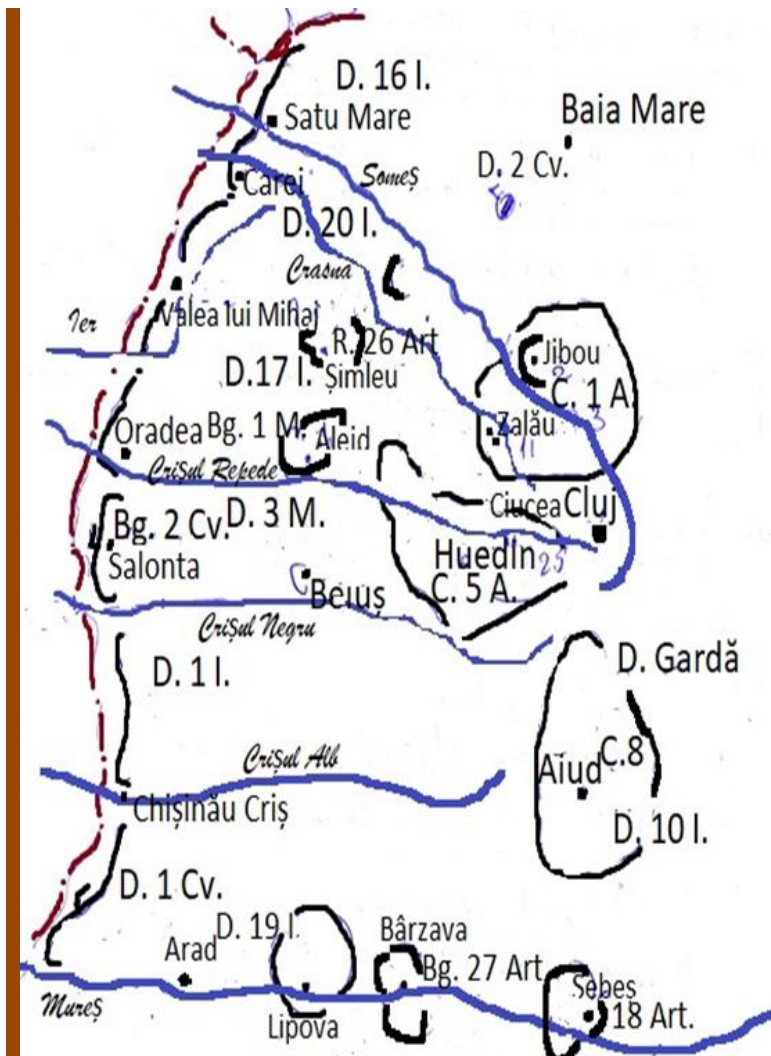
produce? Din studiul unor note informative și a ședințelor Consiliilor de Coroană din 1940 rezultă că pe masa de lucru Regelui Carol al II-lea erau informații corecte și operative. Ce se stricase în zece ani de domnie discreționară nu s-a mai putut opri.

Cedarea din Ardeal

Comandamentele militare au întreprins serioase măsuri organizatorice astfel că evacuarea părții de nord-est a Transilvaniei s-a făcut în 13 etape. Idealul național al repunerii bornelor de hotar pe adevărata graniță din vestul țării a însuflețit în luptă poporul român, inclusiv pe militarii de orice grad. La 4 ani de la odiosul dictat de la Viena, generalul Constantin Visarion, comandantul Diviziei 20 Infanterie-instrucție adresându-se, astfel, militarilor din subordine:

„Ostași! Verdictul de la Viena a căzut. Stați astăzi cu fața către Ardealul nostru drag, ocupat vremelnic de maghiari, care n-au niciun drept să-l stăpânească. Frații voștri martiri vă cheamă să-i desubjugați.

Ostași! Fiți gata ca atunci când va fi dat semnalul să mergeți la luptă cu tot sufletul, dislocând toate rezistențele care vi se vor opune în calea voastră. Parte din voi aveți ocazia ca acum să luați botezul focului, luptând pentru dezrobirea fraților voștri; este cea mai mare cinste pentru voi și pentru părinții voștri și pentru neam. Fiți demni de precursorii voștri și luptați cu tot avântul căci în vinele voastre curge sângele urmașilor lui Traian și Decebal”.

Disponerea unităților pe frontier de vest

-va urma-

- La Oradea au fost scrise pe ziduri în limba maghiară, lozinci comuniste; La Baia Mare au fost răspândite manifeste cu același conținut.